

Muladi Brigitta

Emlékezetregenerátor

Csákány István kiállítása

MűvészetMalom, Szentendre,
2021. VI. 27. – VIII. 8.

Ahogy Csákány István térberendezései között sétáltam, *A kalapács álma* szövevényes installációiban (kurátor: Bodonyi Emőke), a falakon és a hatalmas vásznon keletkezett árnyképek kapcsán Bergman magánytrilógiájának egyik fekete-fehér mozija jutott eszembe, a *Tükör által homályosan*, annak is a kulcsjelenete, a kerti színdarab, a *Művészi kísértés, avagy az illúziók sírboltja*. Minus szövege: „A feledésé leszek, és csak a halál fog szeretni. Na, de megyek, senki sem fog megállítani.” Bergmant a 60-as évek emberének magánya, illúzióvesztése foglalta le. Rendezőtársainak többségével ellentét-

ben ezt nem állította szembe az építészet és a divat, a modernista esztétika hűvös szépségével vagy a természet vigasztaló fenségességével (mint például Tarkovszkij). A figurák hosszú, önelemző monológok általi, a tudatukba való mélyre merülését nemcsak az állandó demerunggal (a hajnal vagy napnyugta fényeivel) erősítette fel, hanem a díszletek szinte teljes hiányával is. A kopár, durva köves parton, a semmi közepén álló lepusztult házban, az árnyékok telerajzolta statikus szobabelsőkben Karin látomásainak és az író önemészítő alkotói válságának helyszínei aztán összemosódtak a Malom tereiben látott,

CSÁKÁNY István:
Suspended
(*Felfüggesztve*), 2010,
diptichon, fametszet
(Pátzay Pál *Kígyóölő*
[1947] című szobrának
eltávolítása)
Fotó: Deim Balázs
HUNGART © 2021
↓

↑
CSÁKÁNY István:
A kalapács álma,
 2020-2021, installáció
 Fotó: Berényi Zsuzsanna
 HUNGART © 2021

sötétből előtűnő képekkel. Egyetlen patetikus eszközt engedett meg magának Bergman: a víz-levegő-ég-föld-tűz, az őselemek újra és újra való átélésének lehetőségét, s ennek emlékezete az opálos tükröződésekben megjelent Csákány árnyképein is. A kapcsolódás persze nem véletlen. Három éve a Glassyard Galéria grandiózus nyitókiallításán a fából ácsolt falak, a fából kifaragott bútorok és az apró használati tárgyak alkotta pszeudoszobák és műhely a *Tükör által...* címet kapta. Innen származik a Malom installációjában megjelenő, faragott fa filodendron, néhány bútor, és maga a kalapácsszobor is. Csákány munkája Bergman után bő fél évszázaddal az emberi rezignáció mélyére vezet, egészen addig jutva, amíg a múlttól és jövőről való gondolkodásából saját magát is kitörli majd az ember.

Csákány István ezúttal is a munka mindenható fogalma köré szötte mítoszalkotó tárgyait, és az emlékművek eltávolítása folytán keletkezett múlthamisítást állította fókuszába. Kilép korábbi praxisából, és a tárgyak fizikai jelenlétének hangsúlyozása helyett a szellemi, tudati folyamatokat állítja előtérbe azzal, hogy más összefüggésekben figyeli meg azokat. Szinte kívülről látva saját műveit egy álomszerű, sötét, drámai színeket egyesítő 3D-s képregényben. A töredezett, személyes emlékek és a felvetett emlékezetpolitikai gondolatok különböző vizuális stratégiák segítségével állnak össze. Finom szimbolikával és intuitív eleganciával világítja meg a gondolkodás tereit, és iktatja közbe az érzelem sötét vermeit.

A kalapácsszoborral mint megszemélyesített szimbólummal kiemeli a hős munkás kételyeit, a kultúrák pusztulásán és épülésén át vezető útját, a történelem kétértelműségét anélkül, hogy egyetlen emberi figurát

is látnánk. Konstrucciói bejárást kínálnak a külvilágból egy titokzatos, belső, gondolati mezőbe, olyan furcsa, színpadszerű terekbe, ahol a különböző elemek közötti kapcsolatok nem nyilvánvalóak, és magyarázat nélkül megfoghatatlannak tűnnek. Sűrűn berendezett és üres, köztes terek jönnek létre, ahol az emberi konstrukciók nyomai, a valóság és az emlékezet hulladékai halmozódnak egymásra. Elvisz minket nem létező helyekre, ahol elnyomott emlékek, benyomások és érzelmek fejeződnek ki túl a felszínen zajló, manipulatív kommunikáció által meghatározott világon. Rezignációja ellenére azzal a lehetőséggel kecsegtet, hogy létezhet új, még artikulálatlan életforma, amely helyébe léphet a leértékelt kétkézi munka, a visszszorított tudás mai világának és az elveszített valóságnak.

Hamar nyilvánvalóvá válik, hogy itt a művész szakmai múltjának összegzését és sötét jövőképekének baljós vízióját látjuk. Adja magát, hogy a minden egyes színen és a főszereplő *Kalapácsszoborban* a művészt fedezzük fel, aki útra kelt (jelenleg Düsseldorfban él), hogy önmagával szembenézzen.

A kaotikus installáció elemeiből egy látszólag narratíva nélküli álomképsorozat áll össze, amelynek részei azonban storyboardként követik egymást. Az álombeli főszereplő a formáját tekintve ugyan nem egy android, de emberi tulajdonságokkal felruházott, multiplifikálódott kalapácsszobor, a munka űzött szimbóluma, egy letűnt eszme terméke, egy piederstárlól eltávolított emlékmű, mely a csupasz földön, magányosan indult útnak a kietlen világban. A reményvesztett szobor vándorlását hat stáción keresztül követhetjük, ahol az általa előállított tárgyak övezik. Központi szerepet kap a művész *Sivatag* (2017)

című munkájának faragott filodendrona és a *Dioráma* (2014) pusztuló borostyánindája, amely a kölni Ludwig Múzeum faláról származik. Ide került a *Megfigyelőtér* Trafó Galériában szerepelt rendőrségi vállatötükre, melynek csak az egyik fele tükör, a másik átlátható. A titokzatos díszletek között atmoszférikus hangok kísérik mozgásukat – a zenét a művész szerzőtársa komponálta.

A kalapácsszobor útja egy járatrendszeren át vezet, melyet egy, a német bányászváros, Dortmund alatt szétterülő barlangrendszerrel békaperspektívában készült rézkarc inspirált. A barátságtalan tájban egy apró tűzhely pislákol, melynél a szobor végül megpihen és elgondolkodik. Megszűnt a szerepköre, keresi önmagát – mondja a művész online tárlatvezetésében.

Az emeleten Bruce Nauman *Hand Circle* című munkájának újragondolása fogad. Csákány a kezekből egy koszorút alkot, amely szintén erős szimbólum, akár a dicső szellem babérkoszorújára, akár halottkultusz emlékeztetőhordozójára gondolunk, most, a pandémia alatt pedig a meg nem történt, hiányzó érintések halmazát is láthatjuk benne. Egy kiállítóterben szokatlanul keskeny, szinte átjárásra alkalmatlan falhasadékon keresztül látunk át innen egy hatalmas fametszetre, amely éppen a Pátzay Pál Wallenberg-szobrának eltávolításáról szóló fotódokumentáció egyik darabjáról készült – az ember egyetlen megjelenése az embernélküli térben.

Csákány István virtuális tárlatvezetésében elmondja, hogy a kiállítás egyik fő inspirációs forrása *A szobrok is*

↑
CSÁKÁNY István:
Örökségünk, 2019,
beton, betonacél,
140×140×100 cm
Fotó: Berényi Zsuzsa
HUNGART © 2021

↑
CSÁKÁNY István:
Ismeretlen eredet,
 2016, beton, vas,
 150×55×55 cm
 Fotó: Deim Balázs
 HUNGART © 2021

meghalnak című francia film, amelyet az 50-es években be is tiltottak a kolonizációkritikája miatt. A film a szülőföldjükön jelentéssel teli, totemisztikus afrikai szobrok pusztán díszítő funkciójú, európai tömegcikké válását vizsgálja.

Az installációban egymással versengő minőségek váltják egymást. A földszinten a központi vetítővászon előtt és mögött különböző technikák, anyagok, audiovizuális kütyük és a kétkezi munka termékei, organikus bomló növényi indák és műanyagok jelennek meg. A félhomályban a monumentális vásznon keletkezett árnyképeket a néző mozgása és érdeklődése alakítja, a körbejárható installációban nincs haladási irány, akár a MűvészetMalom emeleti üvegekockájától is indulhatunk, ahol a kulcsmű, a kalapácsszobor megjelenik. A többszöri átalakuláson át esett munka az *Ismeretlen eredet* (2017) címet viseli, utalva arra, hogy a feledés homályában hátrahagyott szerepével aztán a kiállítótérben a formalista esztétika tárgyává

válik majd. Előzményét, a 2014-es változatot a maastrichti Bonnefanten Múzeum (ahol egyébként Csákány 2012-es dokumentán kiállított *Ghost Keeping* című monumentális munkáját őrzik) alapkövetételének fotója inspirálta, ahol a kalapács a földbe szúrva jelzi az alapkö helyét. A múzeum a külváros földig rombolt ipari negyedének lakatlan pusztaságában épült fel, majd köré telepedett a ma nyüzsgő város. Minden egyben van ebben a felemelő történetben, a munka mítosza, a szimbolikus tárgy, a művészet ereje és közösségteremtő energiája. Innen eredeztethető a kalapács, ami egyszerre az építés és a rombolás szerszáma, egy jól absztrahálható, modern forma, betonból készült, ami már önmagában lehetetlenné teszi eredeti funkcióját. Kíváncsian várjuk, merre vezet az útja.

A megjelenést a B. Braun támogatta.